

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد گچساران

دانشکده علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد M.A.

رشته تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی و حقوقی مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی

استاد راهنما:

دکتر محمد شفیعی

پژوهشگر:

افسانه یگانه

پاییز ۱۳۹۹

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد گچساران

دانشکده علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد M.A.

رشته تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی و حقوقی مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی

هیأت داوران:

۱- دکتر محمد شفیعی

۲- دکتر رقیه ابراهیمی زاد

۳- دکتر ذوالفقار حق پرست

پژوهشگر:

افسانه یگانه

پاییز ۱۳۹۹

کلیه حقوق برگرفته از نتایج مطالعات ابتکارات و نوآوری‌های این پایان‌نامه (رساله) متعلق به دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران است.

استاد راهنما: دکتر محمد شفیعی

باسمه تعالی

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب افسانه یگانه دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۹/۰۸/۰۵ از پایان نامه خود تحت عنوان «بررسی فقهی و حقوقی مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی» با کسب نمره ۱۷ و درجه خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: افسانه یگانه

تاریخ و امضاء: ۱۳۹۹/۰۸/۰۵

معاونت پژوهش و فناوری

بناام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بایاری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به مشور پاسبان داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در استلای فرهنگ و تمدن بشری، ماد انجمن و اعصاب هیات علمی واحد های دانشگاه ازاد اسلامی متعهد می کردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل برات: التزام به برات جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آلائند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، بهمنزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اسامه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشمندان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تعد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت حقوق پژوهشگران، بهکاران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل رازداری: تعهد به ممانعت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

به مادرم به پاس بزرگواری و فداکاری‌هایش

سپاسگزاری:

با سپاس از ایزد منان که پرتو لطفش همواره بر ما سایه افکنده و با تشکر فراوان از زحمات بی دریغ استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر محمد شفیعی که مرا در این پژوهش یاری نمودند.

چکیده ۱

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه ۳

۲-۱- بیان مسئله ۴

۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق ۴

۴-۱- اهداف تحقیق ۵

۵-۱- پرسش‌های تحقیق ۵

۶-۱- فرضیه‌های تحقیق ۶

۷-۱- روش تحقیق ۷

۸-۱- ساختار تحقیق ۷

فصل دوم: مروری ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق

۱-۲- ادبیات تحقیق ۹

۱-۱-۲- مفاهیم ۹

۱-۱-۱-۲- مفهوم خسارت ۹

۲-۱-۱-۲- خسارت در حقوق بمه ۱۲

۳-۱-۱-۲- بیمه ۱۴

۴-۱-۱-۲- تورم منفی ۱۶

۲-۱-۲- مبانی نظری تحقیق ۱۷

۱-۲-۱-۲- دیدگاه مبتنی بر اصول ۱۷

۲-۲-۱-۲- دیدگاه مبتنی بر فایده‌گرایی ۱۸

۳-۲-۱-۲- دیدگاه مبتنی بر قاعدهٔ مطلق ۱۹

۴-۲-۱-۲- دیدگاه مبتنی بر فضیلت ۲۰

۵-۲-۱-۲- حقوق طبیعی انسان‌ها ۲۲

۶-۲-۱-۲- مکتب حقوق موضوعه (اثبات‌گرایی) ۲۴

۷-۲-۱-۲- دیدگاه مبتنی بر واقع‌گرایی (رنالیسم) ۲۵

۸-۲-۱-۲- مکتب حقوق به مثابه تفسیر ۲۶

۲۸	۹-۲-۱-۲- قاعده تقلیل خسارت
۳۲	۱۰-۲-۱-۲- قاعده اقدام
۳۴	۲-۲- پیشینه تحقیق

فصل سوم: بررسی فقهی و حقوقی عقد بیمه

۳۶	۱-۳- ویژگی‌های عقد بیمه
۳۶	۱-۱-۳- بیمه یک نوع عقد
۳۶	۲-۱-۳- بیمه عقدی معلق
۳۷	۳-۱-۳- بیمه عقدی معوض
۳۷	۴-۱-۳- بیمه عقد معین
۳۷	۵-۱-۳- بیمه عقدی تشریفاتی و عهدی
۳۷	۶-۱-۳- بیمه عقدی غرری ولی صحیح
۳۸	۲-۳- نظرات فقها درباره ماهیت عقد بیمه
۴۰	۱-۲-۳- مخالفان صحت عقد بیمه
۴۰	۱-۱-۲-۳- مهمترین دلایل مخالفان صحت عقد بیمه
۴۳	۲-۲-۳- موافقان صحت عقد بیمه
۴۳	۱-۲-۲-۳- ادله موافقان صحت عقد
۵۲	۳-۳- واژه‌های همسان بیمه
۵۲	۱-۳-۳- بیمه و ضمان
۵۳	۲-۳-۳- بیمه و جعاله
۵۳	۳-۳-۳- بیمه و صلح
۵۳	۴-۳-۳- بیمه و عقد حراست
۵۴	۵-۳-۳- بیمه و عقد مضاربه
۵۴	۶-۳-۳- بیمه و عهد
۵۴	۷-۳-۳- بیمه و عقل

فصل چهارم: بررسی بیمه خسارات ناشی از تورم منفی در فقه و حقوق

۵۷	۱-۴- قلمرو اصل جبران خسارت در حقوق بیمه
۶۰	۲-۴- مبنای اصل جبران خسارت در حقوق بیمه
۶۱	۳-۴- ضرورت توجه به بعد اثباتی اصل جبران خسارت
۶۴	۴-۴- رابطه تورم منفی با خسارت و عقد بیمه

- ۴-۵- مشروعیت بیمه‌ی خسارات ناشی از تورم منفی ۶۵
- ۴-۵-۱- عمومات و اطلاعات ادله ۶۶
- ۴-۵-۲- بنای عقلاء ۶۸
- ۴-۵-۳- تنقیح مناط ۶۹
- ۴-۵-۴- اقوال فقهای معاصر ۶۹
- ۴-۵-۵-۱- میانی قانونی ۷۰
- ۴-۵-۵-۱- شرایط اساسی صحت معامله (قرارداد) ۷۰
- ۴-۵-۵-۲- قانون بیمه ۷۲

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها

- ۵-۱- نتیجه‌گیری ۷۵
- ۵-۲- پیشنهادها ۷۷

منابع و مأخذ

- فهرست منابع فارسی ۷۹
- فهرست منابع غیرفارسی ۸۵

چکیده

در شرایطی که اقتصاد دچار تورم منفی شود، با کاهش تقاضا و در نتیجه‌ی با کاهش سطح قیمت‌ها همراه است، در این صورت صاحبان کالا و کارخانه‌ها که قیمت کالای آن‌ها پایین آمده و فروکش کرده است، با ضرر مواجه می‌شوند. طبق تعاریف فقها و حقوق‌دانان از کلمه خسارت و دامنه‌ی گسترش و شمول آن، این نوع ضرر یعنی ضرر ناشی از تورم منفی نیز شامل خسارت می‌شود و براساس آن که عقد بیمه و شرکت‌های بیمه‌ای به هدف جبران خسارت به وجود آمده‌اند می‌توان این نوع ضرر را نیز جزء همین خسارات به حساب آورد. از طرفی بیمه و شرکت‌های بیمه‌ای که بر اساس اصل جبران خسارات به وجود آمده‌اند، اقدام به بیمه کردن خسارات ناشی از تورم منفی نمی‌کنند. پژوهش حاضر با هدف «بررسی فقهی و حقوقی مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی» با روش توصیفی-تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه‌ای تدوین یافته است. براساس نتایج یافته‌های پژوهش، مبانی مشروعیت بیمه خسارات ناشی از تورم منفی، از قبیل عمومات و اطلاعات ادله، بنای عقلاء، تنقیح مناط و مواد قانونی مثل ماده ۱۹۰ قانون مدنی و مواد ۱ و ۴ و ۲۸ و ۲۹ قانون بیمه و سایر اصول و قواعد دیگر پرداخته می‌شود تا این نوع خسارات نیز در قالب موضوعات عقد بیمه قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: خسارت، جبران خسارت، بیمه، عقد، تورم منفی

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

بیمه از قراردادهایی است که در متون کلاسیک اسلامی تعریفی برای آن یافت نمی‌شود و جزء عقود مستحدثه یا جدید است. به عبارت دیگر، این عقد در صدر اسلام وجود نداشته و بعدها با توجه به نیازهای جامعه به وجود آمده است و فقها نیز آن را خلاف شرع ندانسته‌اند و پذیرفته‌اند. ماهیت قرارداد بیمه این است که شخصی در ازای دریافت مبلغی از شخصی دیگر، تعهد می‌کند که در مقابل حادثه‌ای که احتمال وقوع آن وجود دارد، به شخص دیگری خسارت بپردازد. به عبارت دیگر بیمه نوعی برعهده گرفتن ریسک‌های آینده در مقابل دریافت مبلغی مشخص است. درباره مشروعیت قراردادهایی نظیر بیمه که در صدر اسلام وجود نداشته‌اند، همواره دو دیدگاه مطرح بوده است:

۱- فقط قراردادهایی مجاز و مشروع هستند که در زمان پیامبر (وجود داشته و پیامبر) آن‌ها را تأیید کرده است و سایر قراردادها، مشروعیت ندارند.

۲- عقود و قراردادها، خواه در زمان پیامبر (مرسوم بوده یا بعد، خواه بعداً به وجود آمده، مادامی که منتهی به غرر، ضرر، اکل مال به باطل و ربا نشود، مجاز هستند و نمی‌توان آن‌ها را غیرقانونی و نامشروع دانست.

با توجه به آیات و روایاتی مثل «وفوا بالعقود»، «بنای عقلا» و «المؤمنون عند شروطهم» قرارداد بیمه از حجت‌های شرعی معتبر است و نمی‌توان آن را خلاف شرع محسوب کرد. شبهاتی که به غیرشرعی بودن قرارداد بیمه وارد کرده‌اند هیچ‌یک وارد نیست و قابل دفع است.

با توجه به این که اقتصاد با معیشت و زندگی مردم همواره رابطه تنگاتنگ دارد و امروزه مردم همواره با مباحث اقتصادی درگیر می‌باشند، لازم است که به این مباحث توجه ویژه‌ای شود. بحث تورم منفی که در بازار به نوعی در بسیاری از کشورهای دنیا دیده می‌شود و بر اقتصاد تأثیر به‌سزایی دارد و گاهی اوقات خسارات و ضررهای هنگفتی را بردوش مردم و تجار و شرکت‌های حقوقی و کارخانجات به بار می‌آورد. این نوع از ضررها در بسیاری از مشاغل و اصناف گوناگون رخ می‌دهد حال آن که در مباحث بیمه و شرکت‌های بیمه‌ای بحث و توجهی به آن‌ها نشده است. با توجه به این که شرکت‌های بیمه‌ای اقدام به بیمه کردن خسارت‌های ناشی از تورم منفی نمی‌کنند هدف از این پژوهش بررسی و تلاشی است برای مشروعیت و جایز بودن بیمه کردن خسارات ناشی از تورم منفی و ادله مشروعیت این نوع عقد بیمه از دیدگاه فقه و حقوق تا مشروعیت این نوع از عقد بیمه به اثبات رسد.

۱-۲- بیان مسئله

فقه شیعه و حقوق اسلامی که مبتنی بر آن می‌باشد همواره یک فقه پویا و قابل بحث و بررسی درباره مسائل جدید و مستحدثه است. در دنیای مدرن همواره مسائل و حوادث نوظهوری به وجود می‌آید که قبل از آن دارای پیشینه‌ی تاریخی نبوده است. از جمله مواردی که همواره در آن مسائل و پیش‌آمدهای جدید و نوظهور وجود دارد، مسائل اقتصادی می‌باشد و با توجه به این که مسائل اقتصادی همواره در میان دولت‌ها و نظام‌های دینی از جمله موارد مهم و قابل توجه بوده است؛ زیرا اساس و پایداری موارد زیادی از حکومت‌ها و میزان رضایت‌مندی مردم جامعه از آن حکومت مسائل اقتصادی می‌باشد. در مباحث اقتصادی همواره مسائل جدید و مستحدثه زیادی وجود دارد که از جمله آن‌ها بحث تورم می‌باشد، بحث بیمه کردن خسارات ناشی از تورم منفی و خود عقد بیمه از مباحثی است که درباره آن‌ها در کتاب و سنت بحثی نشده است؛ زیرا اصلاً در آن زمان‌ها این مباحث در دنیای اسلام مطرح نبود. بنابراین باید در دنیای امروزی با توجه به پویایی فقه شیعه و همچنین با اجتهاد به این مباحث نیز توجه شود. تورم منفی و خسارات ناشی از آن همواره آثار قابل توجهی بر اقتصاد دارد و نیز بیمه همواره مورد توجه مردم بوده است و بیشتر آن‌ها اقدام به انجام بیمه‌های گوناگون کرده‌اند. با توجه به این که اقتصاد با معیشت و زندگی مردم همواره رابطه تنگاتنگ دارد و امروزه مردم همواره با مباحث اقتصادی درگیر می‌باشند، لازم است که به این مباحث توجه ویژه‌ای شود. بحث تورم منفی که در بازار به نوعی در بسیاری از کشورهای دنیا دیده می‌شود و بر اقتصاد تأثیر به‌سزایی دارد و گاهی اوقات خسارات و ضررهای هنگفتی را بردوش مردم و تجار و شرکت‌های حقوقی و کارخانجات به بار می‌آورد. مثلاً هرگاه تاجری که در کار تجارت برنجاست اقدام به خرید برنجبه مبلغ مثلاً یک میلیارد تومان کند؛ آن‌گاه اقتصاد دچار تورم منفی شود و قیمت برنجها از یک میلیارد به هفتصد میلیون کاهش یابد چنین تاجری ضرر هنگفتی را متحمل می‌شود. این نوع از ضررها در بسیاری از مشاغل و اصناف گوناگون رخ می‌دهد حال آن که در مباحث بیمه و شرکت‌های بیمه‌ای بحث و توجهی به آنها نشده است. با توجه به این که شرکت‌های بیمه‌ای اقدام به بیمه کردن خسارت‌های ناشی از تورم منفی نمی‌کنند هدف از این پژوهش بررسی و تلاشی است برای مشروعیت و جایز بودن بیمه کردن خسارات ناشی از تورم منفی و ادله مشروعیت این نوع عقد بیمه از دیدگاه فقه و حقوق تا مشروعیت این نوع از عقد بیمه به اثبات رسد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

گسترش صنعت و پیشرفت تکنولوژی در چند قرن اخیر باعث وقوع خطر و بروز خسارات سنگین و هنگفتی شده که ناشی از فعالیت‌های اقتصادی است و این امر موجب ضروری‌تر شدن حقوق بیمه در جامعه شده است. توسعه مفهوم تقصیر و خطا شمردن رفتارهایی که در زندگی ماشینی امروز برای هرانسان عادی و متعارفی غیرقابل اجتناب بوده و یا گسترش موارد مسئولیت بدون خطا و مبتنی بر ریسک یا تضمین، سبب تحمیل خسارت بر اشخاصی شده است که به معنی واقعی خطاکار نبوده‌اند بلکه به تولید کالا و ارائه

خدمات به سایر افراد جامعه همت گمارده و سبب رونق بازار و فعالیت‌های اقتصادی شده‌اند اما خودداری از حمایت یکجانبه از زیان دیدگان؛ ذهن حقوقدانان، اقتصاددانان و تجار را به رواج‌بزاری مؤثر و مناسب جهت برقراری تعادل میان حمایت از زیان دیدگان و عاملین زیان رهنمون گردید. این وسیله مناسب بیمه بود که عمده‌ترین نقش آن، در جوامع کنونی، تقسیم خطرناشی از حوادث و خسارت به بار آمده می‌باشد. هرچند احتمال ترغیب افراد به سهل انگاری، از جمله ایرادهای منتقدان به این شیوه جبران خسارت است. بدین ترتیب در حقوق کنونی، سازوکارهایی متنوع و کارآمدتر از سابق، برای جبران خسارت زیان دیده پدید آمده است که از آن جمله می‌توان به بیمه‌های اشیاء، اشخاص، مسئولیت و اجتماعی اشاره کرد که به طور کلی، حقوقدانان تحت عنوان طرح‌های جایگزین نظام مسئولیت مدنی از آن یاد کرده‌اند. بیمه و مسائل پیرامون آن از عقود مستحدثه و جدید و تأسیسی نوظهور است که در زمان شارع اسلامی وجود نداشته است بنابراین مطرح آن و مباحث پیرامون آن با توجه به نیاز جامعه لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۴- هدف‌های تحقیق

➤ هدف کلی

۱- بررسی فقهی و حقوقی مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی

➤ هدف‌های آرمانی

۱- تشریح جایگاه بیمه خسارت از منظر فقه و حقوق و دستیابی به نظرات جامع

➤ هدف‌های ویژه و کاربردی

۱- تبیین مفاهیم بیمه، خسارت، تورم منفی

۲- بررسی جایگاه عقد بیمه در نزد فقهای امامیه

۳- بررسی مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی

۴- بررسی فقهی و حقوقی ماهیت قرارداد بیمه و ادله مشروعیت آن

۵- بررسی فقهی حقوقی مبنای غرر در بیمه

۱-۵- پرسش‌های تحقیق

➤ سوال اصلی

۱- مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی کدامند؟

➤ سوال‌های فرعی

- ۱- تورم منفی به چه معناست؟
- ۲- عمومات و اطلاقات بیمه کردن خسارات ناشی از تورم منفی چگونه می‌تواند مشمول عقد بیمه قرار گیرد؟
- ۳- چگونه بنای عقلا به عنوان مبنای مشروعیت بیمه خسارات ناشی از تورم منفی مطرح می‌شود؟
- ۴- چگونه تنقیح مناط به عنوان مبنای مشروعیت بیمه خسارات ناشی از تورم منفی مطرح می‌شود؟
- ۵- چگونه مواد قانونی و قانون بیمه به عنوان مبنای مشروعیت بیمه خسارات ناشی از تورم منفی مطرح می‌شود؟

۱-۶- فرضیه‌های تحقیق

➤ فرضیه اصلی

- ۱- مبنای مشروعیت بیمه خسارات ناشی از تورم منفی شامل: عمومات و اطلاقات ادله، بنای عقلاء، تنقیح مناط و مواد قانونی و قانون بیمه و سایر اصول و قواعد دیگر می‌باشد.

➤ فرضیه‌های فرعی

- ۱- تورم منفی به معنای کاهش سطح عمومی قیمت‌ها می‌باشد.
- ۲- با توجه به این که بیمه یک نوع عقد است و دارای آثار و مبنای شرعی و فقهی عقد می‌باشد می‌توان گفت که براساس عمومات و اطلاقات ادله که مطابق دیدگاه فقها و اصولیین و مفسرین این عمومات، از قضایای حقیقیه می‌باشند و منحصر به زمان و عقد خاصی نمی‌شود و همه‌ی عقدها را در برمی‌گیرند.
- ۳- با توجه به سه دیدگاه اصولیین از حجیت بنای عقلاء، می‌توان برای مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی که منع و ردعی از سوی شارع هم ندارد به بنای عقلاء تمسک کرد.
- ۴- در صورتی که از تعهدات و عقود مناط و هدف موردنظر شارع که همان امنیت و اعتماد و امرار معاش برای انسان‌هاست در عقد بیمه خسارت ناشی از تورم منفی نیز حاصل شود می‌توان به تنقیح مناط برای مشروعیت این نوع از عقد بیمه تمسک کرد.
- ۵- هرگاه قراردادی دارای قصد و رضای طرفین، اهلیت، معین بودن مورد معامله و مشروعیت جهت معامله باشد قراردادی صحیح و لازم الاجراء برای طرفین قرارداد می‌باشد، بنابراین هرگاه این شرایط در قرارداد بیمه کردن خسارات ناشی از تورم منفی وجود داشته باشد یک عقد صحیح بوده و برای طرفین آن لازم الاجراء و صحیح می‌باشد.

۷-۱- روش تحقیق

روش تحقیق با توجه به سه ملاک تعیین و تقسیم می‌شود. اول: براساس هدف، دوم: براساس نحوه گردآوری داده‌ها، سوم برحسب نحوه اجرا یا چگونگی انجام تحقیق. پژوهش حال حاضر، با هدف بررسی فقهی و حقوقی مبانی مشروعیت بیمه خسارت ناشی از تورم منفی، براساس هدف جزء تحقیقات بنیادی از نوع نظری، براساس نوع داده‌ها (نحوه گردآوری داده‌ها)، توصیفی و برحسب نحوه اجرا از نوع تحقیقات توصیفی- تحلیلی می‌باشد. با توجه به اینکه روش به کار رفته در پژوهش حاضر، روش توصیفی- تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه‌ای می‌باشد، فاقد مدل مفهومی است و سعی بر آن است که از نظرات فقها و کتاب‌های حقوقی پیرامون پژوهش حاضر استفاده شود. در نتیجه می‌گفت مدل مفهومی همان نظرات فقها و حقوق دانان، پیرامون موضوع این پژوهش می‌باشد.

روش جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها در پژوهش حاضر به شیوه اسنادی یا کتابخانه‌ای است که در آن موضوع مطالعه، سند و متن مکتوب می‌باشد. در این روش با مطالعه کتب فقهی و حقوقی، مقالات و مجلات، سایتها و سیستم‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای و سایر اسناد مکتوب به گردآوری اطلاعات مورد نیاز می‌پردازیم. ابزار گردآوری اطلاعات این تحقیق، بیشتر به صورت مشاهده و مطالعه کتب، نشریات علمی و سایت های مختلف می‌باشد. روش تحلیل و تجزیه اطلاعات و مطالب این تحقیق به صورت کیفی از نوع توصیفی- تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه‌ای می‌باشد.

۸-۱- ساختار تحقیق

تحقیق حاضر در پنج فصل: فصل اول، کلیات تحقیق؛ فصل دوم، ادبیات و پیشینه تحقیق؛ فصل سوم، بررسی فقهی و حقوقی عقد بیمه؛ فصل چهارم، بررسی بیمه خسارات ناشی از تورم منفی در فقه و حقوق؛ فصل پنجم، نتیجه‌گیری و پیشنهادات تدوین گردیده است.

فصل دوم

مروری بر ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق

۲-۱- ادبیات تحقیق

یکی از کارهای ضروری و اساسی در پژوهش علمی و تبادل اندیشه، ادبیات تحقیق، مبانی نظری، توضیح واژگان و مفاهیم کلیدی به کار رفته در عنوان تحقیق است. برخی واژگان، معنی و کاربردهای لغوی یا عرفی متعدد دارند. ممکن است لفظی در علوم مختلف، کاربرد متفاوتی داشته باشد یا در عین وحدت معنا، چندین مصداق متفاوت داشته باشد یا به مرور زمان، معنای ابتدایی خود را از دست داده باشد و معنای جدیدی به خود گرفته باشد یا مفهوم مد نظر، مراتب مختلفی داشته باشد. از این رو بی‌توجهی به معانی و کاربردهای مختلف و تحولات معنایی واژه و مفهوم استفاده شده و مشخص نکردن معنا و کاربرد مدنظر از آن، گاه موجب اشتباه و مغالطه می‌شود. بیان مراد از مفاهیم محوری بحث، افزون بر اینکه ما را در رسیدن به حقیقت کمک خواهد کرد، گاهی موجب از بین رفتن نزاع یا تغییر نظر برخی موافقان و مخالفان دیدگاه می‌شود. در همین راستا با توجه به اهمیت ادبیات تحقیق در این فصل به این مهم می‌پردازیم.

۲-۱-۱- مفاهیم

۲-۱-۱-۱- مفهوم خسارت

قراردادهای بیمه براساس طبیعت تعهدات قراردادی بیمه‌گر و بیمه‌گذار به بیمه خسارات (بیمه زیان) و بیمه اشخاص تقسیم می‌شود (ایزدپناه، ۱۳۶۸-۱۳۶۷: ۲۷) که در واقع زیرمجموعه بیمه بازرگانی است که در نقطه مقابل آن بیمه اجتماعی قرار می‌گیرد. بیمه خسارات که به دو بخش عمده بیمه اموال و بیمه مسئولیت تقسیم می‌شوند، بر مبنای «اصل جبران خسارت» استوار است. لذا، در تبیین اصل موصوف در قلمرو تعهدات بیمه‌گر و بیمه‌گذار، بایسته است مفهوم خسارت روشن شود.

خسارت در لغت به معنای ضرر کردن، زیان مندی و ضرر و زیان آمده است و زیان در برابر سود است بنابراین ضرر، زیان و خسارت باهم مترادف هستند (معین، ۱۳۸۱: ۶۲۶). اما در معنی اصطلاحی این کلمه به دو مفهوم به کار رفته است: الف- خسارت به معنی زیان وارد شده (ضرر)، ب- خسارت به معنی جبران ضرر وارده. در این جا علاوه بر حقوق دانان که واژه خسارت را به معنای اصطلاحی آن مورد استفاده قرار داده‌اند، در عرف نیز این واژه به معنای خسارت پرداختن و خسارت زدن مورد استفاده قرار داده شده است. برخی از فقها و اصول دانان برای خسارت و ضرر معنا و مفهوم عرفی قائلند، بدین صورت که ضرر دارای